

Alekszander Zsityinszkij:
A Brumm-hatás

1. Levelet írok

Általában nem hiszek a csodákban. Még az iskolában leszoktattak róluk. A tudományban hiszek, s a nagyszerű jövőben. Ez kissé érthetőbb. Azonban csodák néha mégis történnek, s feltétlenül tudomásul kell vennünk őket.

Röviden: egyszer felfedeztem az íróasztalomon a főnök leveleit. A főnök szeret levelezni velem. Pontosabban csak ő ír, én pedig olvasom. Gyakran késő estig benn marad a laboratóriumban, s ekkor jutnak eszébe a gondolatok. Reggelente én tanulmányozom őket. Például ilyenformán: „Petya! Gondolkozzék rajta, nem magyarázhatjuk-e az infravörös téren jelentkező anomáliákat zónaközi szóródással.” Vagy valami ehhez hasonló.

Rendszerint nem sietek válaszolni ezekre a levelekre. Az ördög tudja – lehet, hogy zagyvaság az egész? A főnök maga is gyakran mondja ezt. Pontosabban üvölti, mikor lerohan a laboratóriumba: „Az egész tegnapi dolog zagyvaság, állati ostobaság!” Miért állati, nem tudom. Közönséges emberi ostobaság, amilyenből sok van. S közülük sem a legrosszabb.

Ezúttal azonban ez valami új dolog volt. Egy boríték feküdt az asztalon, meglehetősen nagyvonalúan volt címezve, ibolyaszín tintával. Az intézetünk címe volt rajta, s a címzett neve helyén ez állt: „a legfőbb főnöknek”. Se több, se kevesebb.

A levélhez gemkapoccsal egy papírdarabot tűztek, rajta hivatali rangsor szerint az utasítások:

„Pimenovnak. Kivizsgálni.” A rektor aláírása.

„Turcsinnak. Ellenőrizni.” Aláírás: Pimenov.

„Zsoldadzenak. Választ egy héten belül.” Aláírás: Turcsin.

„Barszovnak. Semmit nem értek. A bolondját járatták!” Aláírás: Zsoldadze.

„P. Verluhinnak. Petya, az isten szerelmére, nézze meg ezt a zagyvaságot, s válaszoljon rá.” A főnök aláírása.

Verluhin – ez én vagyok. Alattam az intézeti ranglétrán már csak a papírkosár található. Ezért nem írtam újabb utasítást, hanem elővettem a levelet. A levél felkeltette érdeklődésemet.

Ugyanazzal az ibolyaszínű tintával hat oldalon közölték benne, hogy a levél szerzője elektromos áramra talált a kovácsolt vasban. Zárójelben pontosította: „egy patkóban”. Felmelegítette egy gyertya felett, s így keletkezett az áram. Mindkét irányba folyt. Mi több, elég nagy. Feltöltötte vele motorkerékpárja akkumulátorát, s fél évig kerekedett így. Azt írta, ez megerősíti a Brumm-teóriát. A szerző kérte a kísérlet megismétlését s választ a találmányi jog bejelentésére.

Alul a cím. Felső-Petuski falu, Jaroszlavli terület. Vasziliz Fomics Szmirnijnek.

Csak egy dolgot nem értettem. Honnan ismerik Felső-Petuskiban a Brumm-elméletet? Nekem fogalmam sem volt róla.

Elővettem a tankönyvet. Nincs benne Brumm-elmélet. Fellapoztam a fizikai lexikont. A „B” betűnél Max Born után következett ez a bizonyos Hans Friedrich Brumm, aki, mint kiderült, kétszázhusz esztendővel ezelőtt költözött el e világból. Valamit feltalált cellájában, mivelhogy szerzetes volt. Mi több, úgy tűnik, alkimista. Később mindezt természetesen megcáfolták, s elméletét leírták. Hát Vasziliz Fomics ezt akarja megengatni. Én így értettem.

Akkor ez pofon egyszerű! Rögtön asztalhoz ültem, s írni kezdtem:

„Tisztelt Szmirnij elvtárs! Mivel Maxwell, Herz és számos szovjet tudós munkájának eredményeképp a Brumm-elméletet mint tudománytalant megcáfolták, javaslatát nem fogadhatjuk el. Kísérleteibe bizonyára hiba csúszott.”

Tehát „ez nem lehetséges, mert sohasem lehet lehetséges”. Ügyesen elintéztem, s egyúttal újból megbélyegeztem Brummot. Nincs hely számára a mi utcánkban! Azután elkészítettem az aláírások sorát, a beosztás és tudományos fokozatok feltüntetésével. Tekintélyesre sikerült. Az intézet rektora, levelező tag, tudományos helyettes, professzor stb. S legalul szerényen: P. N. Verluhin tudományos segédmunkatárs. Elvittem a levelet a gépirónőnek, s a végzett munkával megelégedve leültem az író-

asztalomhoz. Amikor megjött a főnök, röviden beszámoltam Brummról, s a főnök elmosolyodott. Mellesleg ő is először hallott Brummról, ezt a tekintetéből éreztem.

Ha tudta volna, milyen fordulatot vesz a dolog Brumm-mal, nem mosolygott volna.

Beállított Liszockij. Liszockijt szép reményekre jogosító fiatalemberként tartják nálunk számon. Állandóan a disszertációját írja. Már vagy tíz éve. Amikor diák voltam, már akkor mondogatták, hogy írja. Ha végre megírja, ez valami megrázóan nagy esemény lesz. Akár Tolsztoj Háború és békéje. A tanszéki üléseken mindig a nehézségekre hivatkozik. Ezért tisztelik. Mindenkinek imponál, hogy már tíz esztendeje igyekszik leküzdeni a nehézségeket, s még nem unta meg.

Liszockijnak fantasztikus a szaglása. Ha a laboratóriumban valahol születésnapot ünnepelnek, mindig beállít, hogy elkérje az integráltáblázatot. Minek neki az integrálszámítás, nem tudni. Természetesen megkínálják, mi mást tehetnének. Iszik a száraz borból, felhörpinti a kávé, befalatozza a süteményt, fogja a táblázatot, s elnézést kérve távozik. Biztos vagyok benne, hogy ezúttal sem véletlenül állított be. Valami azt súgta neki, nézzen be ide.

– Mi újság az infravörös területen? – kérdezte Liszockij.

Jól tudom, neki teljesen mindegy, hogy infravörös vagy ibolyántúli. Ez csak álca.

A főnök morgott neki valamit Brummról. Természetesen gúnyosan. Liszockij is elnevette magát, fecsegett valamit a telepátiairól, azonban távozóban, nem tudni, miért, magával vitte a fizikai lexikont. Azt mondta, szeretné emlékezetében felfrissíteni a termodinamika második törvényét. Nyilván hazudott. Valamiért nem hiszek neki.

A laboráns kislány, Nelja meghozta a cégjelzéses papírra legépelte levelet, mi aláírtuk a főnökkel, s felküldtük. A levél hivatalos iratként szép csöndben útnak indult Felső-Petuskiba.

A levelet elküldtük, s elfeledkeztünk róla. Minden ment a maga útján. Szasa Ribakov megjött az előadásról, s odatapadt oszcillográfjához. A másik asszisztens, Gena a szilárd testekből számoltatta be hallgatóit, én pedig, hogy az élet érdekesebb legyen, puskákkal segítettem a vizsgázókat. Gena elégedetten ült, hogy csoportja ilyen derekasan elsajátította a tananyagot. Egyre csak bólogatott, a nyaka is belefáradt.

A munkanap vége felé Brumm valamilyen okból ismét előkerült. Kiderült, Szasa ismeri a Brumm-hatást. No, ebben nincs semmi csodálatos, Szasa általában mindent tud. Felnézett oszcillográfjából, megtörölte szemüvegét, s ezt mondta:

– Még lesz veled gondod elég. Agyafúrt egy elmélet.

– Még mit nem! – vágtam rá. – Régen eltemették.

Szasa hümmögött, s szemüvege nélkül valahová a messzeségbe bámult, bizonyára a tizenhetedik századba, Köln városába, ahol Hans Friedrich Brumm élt. Arca ettől már-már egy szent kifejezését öltötte. Egyébként a rövidlátóknál ez mindig így van, ha leveszik a szemüvegüket.

2. Lefolytatom a kísérletet

Három hét múlva a Brumm-eset új szakaszába lépett. A főnök komoran jött be, s sokáig rakosgatta asztalán a papirokat. Már arra gondoltam, hogy újból kimaradt a lakásépítő szövetkezetből. De nem így történt.

– Nos, az a helyzet, Pjotr Nyikolajevics... – szólalt meg a főnök.

Ez még kevésbé tetszett. Rendszerint kevésbé hivatalos velem.

A főnök elővett aktatáskájából egy dossziét, s kihúzott belőle egy papírlapot. Rögtön felismertem az ismerős ibolyaszín tintát. S a postai boríték is ugyanolyan volt: „Üdvözljük a nőnap alkalmából!” Mellesleg szeptemberben jártunk. A levélhez ezúttal egy újságkivágás is volt tűzve. Az intézeti utasításokról már nem is szólva. Csak éppen a hangnemük volt erőteljesebb.

A főnök némán elém rakta mindezt, s rágyújtott. Éreztem, lassan megy fel benne a pumpa. Akár egy kazánban. Aztán felpattant, s öklével az asztalra csapott, amitől az ibolyaszín betűk félreszálltak.

– Elképesztő! – üvöltötte. – Népbuhtítás! Nem kívánok alkímiával foglalkozni!

– Semmiség az egész, Viktor Ignatyevics – nyugtatgattam. – Ez is hasznos. Csak ne idegeskedjen, mindent elrendezek.

– Kérem magát, Petya – fordult felém a főnök -, valahogy finomabban válaszoljon. Ígérjen neki valamit.

– Posztumus dicsőséget – ajánlottam.
– Semmi esetre sem! – rémüldözött a főnök. – Talán ígérhetne neki valamilyen műszert? Ampermérőt, például... Ó, istenem! – S a főnök idegesen rohangálni kezdett fel s alá a laboratóriumban. Mindig mindent a szívére vesz. Így bizony nem húzza sokáig.

Az újságbeli levélben rámutattak arra, hogy megengedhetetlen a munkások leveleinek a lebecsülése. Kiderült, nekünk magunknak kellett volna ellenőrizni a Brumm-hatást, s nem valami Maxwellre hivatkozni...

– Brumm-brumm-brumm – dúdolta a főnök indulóritmusban.

– Itt Engelst idézi – jegyeztem meg, miután megismerkedtem Vaszilij Fomicsnak a szerkesztőségbe küldött levelével.

– Brumm-brumm-brumm – dünnyögte még hangosabban a főnök.

Félretettem a munkámat, s hozzáálltam Vaszilij Fomic kísérletéhez. Először is gyertyát kellett szereznem. Gena azt tanácsolta, vegyek a boltban, Szasa Ribakov azt, hogy a templomban. A templom közelebb volt intézetünkhöz, mint az üzlet, ezért oda indultam.

A templomok igen különös nyitvatartás szerint működnek. Néha egész nap zárva vannak, máskor még éjjel is van istentisztelet. Szerencsém volt. A templom működött. A bejáratnál egy öregasszony gyertyát árult. A gyertyák vékonyak voltak, akár a makaróni, és drágák. Vettem belőlük ötöt, s az öregasszony megáldott. Nyilván megtetszhettem neki.

A patkóval rosszabb volt a helyzet. Egyszerűen fogalmam sem volt, hol lehet a városban beszerezni jó minőségű patkót. Felhívtam a tudakozót. Ott lehordtak, rám szóltak, hogy ne pimaszkodjak. Akkor a fémmegmunkáló műhelyben rendeltem egy patkót. Fegyva bácsi, az üvegfűvőnk emlékezetből leskiccelte a tervrajzát. Ő falun született. Annak rendje és módja szerint megrajzoltam a patkót három metszetben, s megadtam axonometrikus képét is. Mindent, ahogy illik. Megrendeltem s vártam. Három napig futkostam a műhelybe, érdeklődtem a megrendelés után. Végül a patkó elkészült.

– Mi az, egy lábú a lovad? – kérdezte a lakatos.

– A többi lába müláb – feleltem.

– Kanca vagy csődör?

– Inkább csődör.

– Kár érte – jegyezte meg a lakatos.

A patkót felvittem a tanszékre, s hozzáálltam a kísérlet előkészítéséhez. Nagyon sokan összefutottak, hogy megnézzék. A főnök, hogy ne izgassa magát, átment a könyvtárba. Éreztem, nem bízik teljesen az eredményben. Liszockij körülöttem bóklászott, s a patkó kapcsán szellemeskedett. A kísérlet vázlatát azonban figyelmesen megnézte. Ezt vele született kíváncsisága számlájára írtam.

Felerősítettem a patkót a műszerállványra, hozzáferrasztottam a vezetékeket, rájuk kapcsoltam az ampermérőt, s meggyújtottam a gyertyát. Az egész egyházi esküvőre emlékeztetett. A gyertyával a kezemben én voltam a vőlegény. A menyasszony helyén Liszockij állt.

– El kellene énekelni a halleluját – javasolta Ribakov.

A gyertyát a patkóhoz közelítettem, s melegíteni kezdtem. A műszer mutatója megrezdült, s egy beosztásnyit elmozdult.

– Termoelektromos áram – állapította meg Liszockij.

Ezt én is tudom. S Brummnak se híre, se hamva. A patkót a legkülönbözőbb helyeken melegítve elhasználtam három gyertyát. A patkó elvesztette korábbi csillogását, bekormozódott, s szárnalmas külsőt mutatott. Mintha egy agyonhasznált patkó lett volna.

– Túró az egész – mondta Szasa Ribakov, s visszatért műszereihez.

– Az is kell, hogy legyen – hallatszott hátunk mögül a főnök hangja. Észrevétlen jött oda, s figyelte a kísérletet.

– Adjatok egy forrasztólámpát – mondta Liszockij.

– Ne zavarj a kísérletet! – mordult rá a főnök.

– Ide a forrasztólámpát! – üvöltötte Liszockij.

Odaadták neki, s vagy tíz másodpercig fehéren izzóra hevítette a patkót. A vezetékek leolvadtak róla, az eredmény pedig nem változott.

– Nem jó a patkó – jelentette ki Liszockij. – Utánzat, de nem patkó. Igazi patkóra van szükség, egy lóról. Patáról, ahogy mondják!

– Elég! – szakította félbe a főnök. – Petya, írjon egy udvarias levelet. Mellékelje a kísérlet vázlatát. Ígérjen neki egy ampermérőt! Ne feledje a végére odaírni, hogy „tisztelettel”. Ez kész bűn!... Egy hetet fecsérelni valami Brummrá. S mi lesz, ha ez a Fomics kijelenti, hogy a Földnek percc alakja van? Ezt is ellenőrizni fogjuk? Igen?!

– Várjon csak – mondta rejtélyesen Ribakov -, ezek még csak morzsák...

Liszockij elkunyerálta a patkót, s elvitte magával laboratóriumába. Azt mondta, szerencsét hoz. Végül így is lett, de jóval később.

Ismét levelet írtam Felső-Petuskiba. Fomicsot kollégának neveztem, egy rakás szakkifejezést használtam, s elméleti magyarázatot is adtam képletekkel. Még a Schrödinger egyenletet is odaírtam, jóllehet semmi köze nem volt az egészhez. Ezt azért tettem, hogy tovább tartson, míg eligazodik. Éreztem, hogy hosszasan elhúzódó harcra kell számítanom.

A főnök is érezte ezt.

– Petya, nézzon utána alaposan ennek a Brummnak – mondta. – Készüljön fel minden eshetőségre.

Másnap átmentem a közkönyvtár kézirat- és régikiadvány-tárába, s leültem az eredeti kézirat mellé. Brumm latinul írt. Ezzel még úgy-ahogy elboldogultam. Az elmélet megalapozása nála azonban egy kissé misztikus volt. Például komolyan állította, hogy az elektromos áram az ördög egyik létformája. S a szent tűz az, mely úgymond arra kényszeríti az ördögöt, hogy futkosson a vezetékben, s szikrákat keltsen. Arról, hogy az ördög miképp képes akkumulátorokat feltölteni, Brumm nem írt.

S az egész szöveg végig ebben a stílusban.

Csak egy értekezést olvastam el a tizennégyből, ám Vaszilij Fomics már megtette a következő lépést.

3. Útra készülök

Szmirnij ezúttal a közvéleményt mozgósította. A közvélemény általában könnyen mozgósítható. Mondhatjuk azt is, hogy csak erre vár.

A közvéleményt a legkülönbözőbb módokon lehet mozgósítani. Vaszilij Fomics a kollektív levél útját választotta. Fogalmam sincs, hogy szerzett Felső-Petuskiban ennyi aláírást. Talán beutazott a járási központba. Mindenesetre legalább ötvenen megesküdték rá, hogy Szmirnij elvtárs oldalkocsis motorkerékpárját hat hónapig használta s elég gyakran. Mi több, az akkumulátort a patkóval csak egyszer töltötte fel. Mindenki látta. Honnan vette a patkót, azt is megjelölte. A kovácsműhelyben szedte föl.

– No lám. Nem a templomban, hanem a kovácsműhelyben – mondta Ribakov.

– Hiszen a gyertyát vettem a templomban s nem a patkót – védekeztem.

– Az mindegy – jegyezte meg melankolikusan Szasa.

Véleményem szerint Ribakov célul tűzte ki, hogy módszeresen a főnök idegállapotára fog törni. Nem sikerül neki!

A főnök bánatosan nézett rám, miközben a levelet olvastam. Érett benne a gondolat. Távolról kezdte.

– Petya, maga még fiatal ember – mondta nyájasan. – Erősek az idegei. Utazzon Petuskiba. Különbözik ez a Fomics beállít a motorkerékpárján. Akkor nem kezeskedem magamért. És én családos ember vagyok.

Én pedig elindultam, hogy elintézzem a kiküldetést. A főnökség úgy írta alá, hogy oda se nézett, a könyvelőségen azonban nyugtalankodni kezdtek.

– Hol van ez a Petuski-pampuski? – kérdezte a főkönyvelő. – S minek kell odautaznod? Csak nem gombát szedni?

Türelmesen megmagyaráztam, hogy Felső-Pampuskiban nemzetközi szimpózium lesz. Vagy, pfuj! Nem Pampuskiban, hanem Petuskiban. Napirend: tranzistoros fejőgépek, tojásbegyűjtés elektromágneses módszerrel és a patkó alkalmazása mint generátoré. A patkót illetően nem hazudtam.

– Aztán pálinkát még nem főznek arrafelé tranzistorokkal? – tréfálódzott a főkönyvelő.

– A következő öt éves tervbe vették fel – vicceltem.

– Utazz! – hagyta jóvá a főkönyvelő. – Külföldiek lesznek?

– Három autóbusznyi – feleltem.

A főkönyvelő elégedett volt velem. Én is. Miután megkaptam az előleget, mentem, hogy megtudjam, hogyan juthatok el Petuskiig.

Kiderült, a legjobb, ha lovon megyek, mert a lónak teljesen mindegy, hol közlekedik. Repülőjáratok Petuskiba nincsenek, vonatok nem jártak, hajók nem indultak. Komolyan nyugtalanodni kezdtem a külföldiek miatt. Hogyan jutnak el oda?

Végül egy öregember a pályaudvaron mindent töviről hegyire elmagyarázott. Vonattal kell menni a járási központig, utána autóbusszal. Ha felférsz, mondta az öreg. Utána pedig motorossal egy folyón. Ha jár, tette hozzá az öreg.

– S ha nem jár? – kérdeztem.

– Akkor gyalogosan – felelte. – Nincs onnét messze. Úgy huszonöt verszta.

Megköszöntem az öregnek az útbaigazítást, s mentem gumicsizmát venni. S vattakabátot.

A tanszéken elutazásom nagy vihart kavart. Zúdultak rám a kérések, hogy hozzak szárított gombát. Szasa Ribakov pedig felajánlotta lékhorgászatra alkalmas botját.

– Hiszen még nem fagyott be a folyó – jegyeztem meg.

– Ki tudja – mondta ismét csak rejtélyesen Ribakov. – A kísérletek elhúzódhatnak.

Nelja, a laboráns még el is sírta magát, amikor búcsúzkodni kezdtem. Az az érzésem, hogy szeret. Ezt le kell ellenőrizni, amikor megérkezem, határoztam el. Befutott Fegya bácsi egy csomaggal. Kérte, hogy útközben vigyem be hozzájuk, a falujába unokaöccseihez. A csomagban szárított gyümölcs volt és egy Muszlim Magomajev-lemez.

Tisztáztam Fegya bácsinál, hogy hová valósi.

– A tulai kormányzóságba – felelte.

– Fegya bácsi, tisztában vagy a földrajzzal? – kérdeztem.

– Nem – vágta rá büszkén. – Csak Európát ismerem. A háború alatt végigjártam. Errefelé azonban egy kicsit már elfelejtettem a térképet... Mi az, tán nem esik útba?

Külön elszaladtam a térképért, s megmutattam Fegya bácsinak, hol van Felső-Petuski.

– Nézd a! – sértődött meg Fegya bácsi. – Akkor is mindegy. Add oda valakinek Muszlim Magomajevet, bizonyára ott is ismerik.

Tudományos útiholmim Brumm értekezéseinek jegyzeteiből és egy pirométerből állt, utóbbit a nagyobb tekintély kedvéért vittem magammal. A pirométer olyan szerkezet, mellyel magas hőmérsékleteket lehet mérni. S nem túl nagy méretű.

Aztán táviratot küldtem Fomicsnak. „Kiküldetésben megérkezik a Brumm-hatást ellenőrző bizottság képviselője. Készítse elő a készüléket.”

A pályaudvarra senki nem kísért el. Még a feleségem se. A vonat éjjel három órakor indult. Nagyon megfelelő azoknak, akik titokban s örökre távoznak valahonnan. Rájöttem, miért ilyen későn indítják ezt a vonatot. Vagy korán, nem is tudom. Arról van ugyanis szó, hogy ez a vonat korántsem a Leningrád-Moszkva útvonalon közlekedő Vörös nyíl. Közel sem az. Nappali vagy esti indulása szomorú gondolatokat ébreszthetett volna bárkiben. Különösen városunk vendégeiben. A vonat külleméről beszélek.

Végigsétáltam a peronon a szerelvény mentén, s eszembe jutottak feleségem búcsúszavai. Ezt mondta:

– Petyka, keményen kell tartanod magad.

– Ezt a tudományos álláspontomra érted? – kérdeztem.

– Nem, ami az ivást illeti. Hiszen ott mindenki iszik!

– Ez mendemonda – mondtam. – Nem ihat mindenki. A gyerekek nem isznak. Az öregasszonyok sem. Különben is, van arrafelé egy élenjáró kolhoz.

– Ha iszol, bőségesen falatozz mellé szalonnát – óvott feleségem. – Azt mondják, ez segít.

4. Utazom

Reggel érkeztem a járási központba, s kiléptem a pályaudvar előtti térre, akár Kolumbusz Amerika földjére. Földszintes város fogadott. Az utcákon tyúkok kószáltak csibéikkel. Amikor váratlanul

elment egy gépkocsi, hosszasan szaladtak a hűtőrácsa előtt, nem tudván, merre vegyék útjukat, majd besurrantak az árokba.

Megállapítottam, hogy három óra múlva lesz autóbusz, s kis kirándulásra indultam. Eljutottam a folyóig. Meglehetősen széles folyó volt. A fából ácsolt kikötőhídon egy szakállas, sapkás öregember állt. Bizonyára a csónakos. Vagy a révész.

- Mi ez a folyó, öregapám? – kérdeztem. Meggondolatlanul szögeztem neki.
- A Volga anyácskánk – felelte szemrehányón az öreg.
- Nem ismertem rá – morogtam elvörösödve.
- Sokáig ültél? – kérdezte az öreg bőröndömre s vattakabátomra pillantva.
- Hol ültem? – értetlenkedtem.
- Tudjuk, hol – mondta az öreg hunyorogva.
- Három évet – mondtam, hogy ne csalódjon várakozásában.
- Miért?
- Elsüllyesztettem a kolhoz traktorát.
- Előfordul – nyugtázta az öreg. – Aztán kihúzták?
- Nem – feleltem. – Nagyon mély a víz. A Fekete-tengeren volt.
- S most merre visz utad? – kérdezte a kíváncsi öreg.
- Felső-Petuskiba.
- Add át üdvözetemet Vaszka Szmirnijnek. Mondd, hogy Tyimofej üzeni. A berendezés hibátlanul működik.

Kiderült, Fomics híres személyiség volt. Erről meggyőződtem, amikor eljutottam a tanácsházig. Ott állt a dicsőségtábla. Jobb felső sarkában Szmirnij elvtárs fényképe díszelgett. A táblán az állt, hogy élenjáró gépkezelő s feltaláló. No, ez nem lepett meg.

A tanács épültével szemben, a kultúrotthon falán is függött egy tabló. Csak éppen a tartalma volt más: „Akik járásunkra szégyent hoznak”. Ugyanott, a jobb felső sarokban ismét megláttam Fomics arcképét. Pontosan ugyanazt. Bizonyára ugyanarról a negatívról készült. Itt az állt, hogy Szmirnij elvtárs pálinkafőző készülékek előállításával foglalkozik. Táblabeli szomszédjai egytől egyig közönséges alkoholisták voltak. Gyakorlatilag az ő áldozatai.

Mint látják, különböző szervezetek akasztották ki a tablókat. S nem túlságosan összhangban. Fomics a fényképről nagyon is jóindulatúan tekintett ránk. Külseje alapján úgy ötvenéves lehetett. Hajviselete egy kis hajnövesztő ültetvényre emlékeztetett.

Borzasztóan szerettem volna megismerkedni egy ilyen sokoldalú emberrel, és rohantam az autóbuszhoz. Az öreg, aki a beszállás körülményeire figyelmeztetett, jól ismerte a helyi viszonyokat. Senki nem utazott üres kézzel, csomag nélkül. Mindenki cipelt valamit. Motorkerékpár-kerekeket, mosógépet, kanarit ketreccben, két tévékészüléket és egy öntözőcsövet.

A busz begördült a megállóba. A vezető kidugta fejét az ablakon, s elkiáltotta magát: – Aztán nehogy felborítsátok a kocsit!

Azonban már senki nem hallgatott rá. Két férfi a mosógépet maga elé szegezve, egyre nagyobb sebességre kapcsolva, az ajtóhoz rohant. Futás közben a vízkiöntő gumicsöve valamibe beleakadt, s ezért nem találtak be a busz ajtaján. Az autóbusz oldalán nagy horpadás keletkezett.

- Mindjárt kiszállok – ígérte a vezető.

Az utasok némán lökdösték egymást, mintha iszapban próbálnának úszni. Mellemhez szorítottam a pirométert, s odanyomtam egy hátizsákhoz, amit egy asszonyság cipelt előttem a hátán.

- Lassan a testtel! Étkészlet van benne! – üvöltött fel az asszony. S mindenki egyszerre kiabálni kezdett, hogy kinek mi van a zsákjában. Nem tudni, miért, az összes holmi kivétel nélkül törékeny volt.

- Óvatosan! – kiáltottam fel kétségbeesetten. – A pirométer fel van húzva! A rázkódástól felrobban! – Lengetni kezdtem kezemben a műszert.

Körülöttem egy pillanat alatt légüres tér keletkezett. Felléptem a buszra, és leültem. A többiek folytatták megpróbáltatásaikat. A sofőr végül megunt, s a busz elindult. A mosógépet ekkorra csak félig sikerült felpréselni a járműre, a gumicsőnek pedig csak egy kis darabját. A gumicső lecsavarodott, s akár egy korbács, kígyózott az úton. A mosógép egyik tulajdonosa az autóbusz mellett futott, s egyre igyekezett, hogy begyömöszölje a kocsit belsejébe, de nem sok sikerrel.

Vagy negyven kilométeren keresztül még folyt a szitkozódás, azután az utasok megnyugodtak. Tisztelettel néztek a pirométeremre, s azt fülelték, nem ketyeg-e benne valami. Végül egy hídnál leszálltam a buszról.

A híd mellett kikötő volt. A kikötőben a hajót várták. Ahogy mondták, már tegnap óta várták. Szilárd meggyőződésük, hogy a motoros hajó végül mégis megérkezik, lelket öntött belém.

A motoros valóban befutott. Csak éppen másnap reggel. Az éjszakát tábortűz mellett töltöttük. Jó, hogy a várakozók között turisták is voltak. Felverték sátraikat, s ragyogóan aludtunk. Reggel még konzervhússal is megettetek.

Megkérdeztem, nincs-e a várakozók között valaki Petuskiból.

– Melyik Petuskiból? – pontosította egy kerékpáros fiatal lány, az, aki este a tábortűznél népdalokat énekelt. – Sok Petuski van erre felé. Alsó-Petuski, Felső-Petuski, Görbe-Petuski, Fényes-Petuski.

Megmondtam, hogy a Felsőből. S hozzátettem, hogy Szmirnij elvtárshoz tartok.

– Vaszja bácsihoz? – örvendezett a fiatal lány. Azután gyanakvóan rám tekintett, s megkérdezte, véletlenül nem a rendőrségtől vagyok-e. Megnyugtattam, hogy nem. A lány még gyanakvóbban nézett rám, s érdeklődött, talán pálinkafőző készülékért jöttem.

– Már nem készíti őket. Ezekkel a készülékekkel elvonják a tudománytól. Fegyelmezetlen mifelénk a nép! – mondta.

Mint tapasztalhattam, Fomics tudományos hőstettei elég jól ismertek. A leányzó közölte, hogy Szmirnij televíziós képcsőből valamilyen műszert barkácsolt. Besugározta velük a kolhoz teheneinek a tögyét. A fejéseredmények ugrásszerűen megnöttek. Vagyis intellektuális érdeklődése sokoldalú volt.

Vagy két órát úsztunk a motoroson a különféle Petuskik és egyéb lakott települések mellett. A természet érintetlen szépségű. A levegő éterien tiszta. A helyi lakosok zordak, hozzászoktak a nehézségekhez. Növénytermesztők és állattenyésztők, falusi értelmiség.

Korábban volt egy ilyen fogalom – „város és falu szövetsége”. Nos, ezt a szövetséget most én valósítottam meg. Megkértem, hogy részletesen magyarázzam el, mi az a pirométer. Belelendültem, s észrevétlenül áttértem az elemi részecskékre. Azután a lézerről, a koherens sugárzásról és egyebekről meséltem.

– És mondd, fiam, ezzel a lézerrel lehet szénát kaszálni? – kérdezte az egyik asszony.

– Elvileg igen – feleltem. – Azonban nem érdemes. Olyan lenne, mintha fényképezőgéppel vernénk szőget a falba.

Tehát mire eljutottunk Felső-Petuskiba, az utasok már konyítottak valamit a fizikához. Nem tudom, hogy ezt miképp emésztették meg. Nyilván a maguk módján. S ami engem illet, nekem is lett némi elképzelésem szántásról, vetésről, fejésről és egyéb dolgokról.

Végül a motoros, melynek orrán egy gépkocsi külső lógott, Felső-Petuski vendégszerető kikötőjéhez vágódott.

5. Ismerkedem Fomiccsal

– Hol a falu? – kérdeztem a kerékpáros lánytól, aki kísérőnek ajánlkozott.

– Hát itt van – mutatott körbe. A domboldalon öt ház volt teljesen rendszertelenül szétszórva. Ösvény vezetett lefelé a folyóhoz. Ugattak a kutyák. Énekeltek a kakasok. Röviden, nem úgy nézett ki, mint a világ tudományos központja.

– Íme, Vaszja bácsi háza – intett a leányzó. A ház kéményén valamilyen szerkezet volt vastag drótból. – Mágneses csapda – mondta a fiatal lány.

– Világos – morogtam. Ha ez a Fomics a kemencéjében plazmát állít elő, akkor felhagyok a fizikával. Így gondoltam én.

Odaléptem az épülethez, s kopogtam az ablakon. A kopogásra a függöny mögül előbukkant egy fej. Rögtön ráismertem. Rosszabb ugyan, mint a dicsőségtablán, viszont teljes életnagyságban. Vaszili Fomics rémulten rám nézett, s tagadóan csóválta a fejét.

– Fontos ügyben jöttem! – kiáltottam.

– Eredj a pokolba – hallatszott tompán az ablakkeret mögül. – Nincs készülékem!

– Brumm ügyében jöttem! – kiáltottam.
– Brumm? – Fomics vörhenyes szemöldöke felreppent, akár egy kismadár. Eltűnt az ablakból, s egy perc múlva ajtót nyitott. Beléptem a pitvarba.

– Nem hazudsz? – kérdezte Fomics. – Akkor gyere be.

Fomics kötött mackóruhában volt. Kezében edényfogót tartott. A fogó villás ágai közé mindkét oldalon domború lencse volt szorítva. Tehát már nem edényfogóként, hanem fizikai műszerként szolgált.

Fomics nagyon kellemesen raccsolt egyes szavak kiejtések. Néha egyáltalán nem lehetett kivenni, mit mond. Ez azonban főként sajátos szakkifejezései miatt volt így. Azok néha ugyanis eltértek az általánosan elfogadottaktól.

– Nincs nyugtom a zugszeszfőzőktől – panaszkodott. – Pénzt nem fogadok el. Csak békén hagynának! Azt mondják, legalább valami hasznuk van a tudományból. Hát te honnan jöttél?

Megmagyaráztam. Fomics komolyan meglepődött. Különösen azon, hogy a patkó nem adott áramot. Bevezetett a szobába, mely laboratóriumunkra emlékeztetett. Vezetékek és vasak tömkelege. Az asztalon petróleumlámpa. Üvegburáján egyik ívével a bura belsejébe nyúló patkó lógott. A patkótól vezeték húzódott a rádióig. Fomics felgyújtotta a petróleumlámpát, s bekapcsolta a rádiót. A készülék működni kezdett.

– Közvetlen áramátalakítás. Hordozható áramforrás – magyarázta Szmirnij.

Ekkor az ablakon kopogtatott a levélkihordó lány. Elhozta Fomicsnak az általam feladott táviratot. Ha tudtam volna, magammal hozom, hogy ne szenvedjen útközben. Fomics figyelmesen tanulmányozta a táviratot.

– Kiküldetésben megérkezik képviselőnk – mondta jelentőségteljesen. – Ez is Brumm ügyében.

– Hiszen ez én vagyok – hoztam értésére. – Honnan ismeri Brummot?

– Múltba nyúló történet – kezdte regényesen Fomics. – Régebben házakat bontottam le. Külön raktam a gerendákat, külön a téglákat. Az új építkezésekhez. S egyszer egy padlásan megtaláltam az értekezést. Egy kukkot sem éhtettem, de éhdekes! Mennyire éhdekes!

– Érdekes – értettem vele egyet. – Meglehetősen ritka nagy zagyvaság.

– Zagyvaság vagy nem, mégis van valami igaz magja – sértődött meg Brumm miatt Fomics. Azt akarta mondani, hogy leásott eddig a magig.

– És a Belzebub? – kérdeztem.

– Nem Belzebub, hanem az ördög – igazított ki Fomics. – Akárhogy is nevezed, a lényeg nem változik. Érti? Elektron vagy ördög – nincs különbség. A lényeg, hogy működjön.

– No, ezt majd ellenőrizzük – mondtam.

– Aludni kell a dologra egyet – fűzte hozzá Fomics.

Lefekvéshez készülődtünk. Megjött Fomics felesége. Nagyon életvidám asszony. Fomicsot Vaszjutának nevezte, s a fizikát szerette, akár a házimacskát. Szívélyesen megettettek. Lefekvés előtt Fomics egy ideig a teleszkópba bámult, feljegyzéseket készített. Szerintem későn született. Neki nagyon megfelelő lett volna a reneszánsz kora. Kérem, a Reneszánst ne keverjék össze Rocinantéval. Jóllehet a tudomány e lovagjának ugyancsak jó lett volna egy Rocinante. Nagyon szerettem volna megkérdezni, nem ír-e Fomics verseket. Vagy szobrászkodik-e? Azonban nem kérdeztem meg,

Éjjel megjelent álmomban Hans Friedrich Brumm. Vattakabátban állított be tanszékünkre, melyet fekete szerzetesi csuhájára öltött fel. Kezében egy sürgős táviratot tartott. Megmutattam neki a patkót, s Brumm borzasztó kacagásban tört ki. „Éhdekes! Mennyire éhdekes!” – kiáltozta.

Azután Brumm latinra tért át, s hosszasan magyarázott valamit. Ebből csak az alábbi szállóigét értettem meg: „Quod licet Jovi, non licet bovi.” Ami annyit jelent: „Amit szabad Jupiternek, nem szabad az ökörnek.” Valamikor rajongtam a szállóigékért. Csak az nem világos, kit értett Brumm ökrön.

6. Együtt kísérletezünk

Amikor felébredtem, Fomicsot nem találtam a házban. Félóra múlva érkezett meg, kezében vödör, melybe egy képcsövet szerelt. 43 centiméter átmérőjűt. Nyilván Fomics éppen most végezte el a tehének reggeli besugárzását.

A körülményekből ítélve nagyon korán kelhetett fel. Ezt a pirométerből állapítottam meg. A pirométert a legkisebb csavarig szétszedte. Alkatrészei gondosan szét voltak rakva egy tiszta ruhán. Fomics gyermeki módszert alkalmazott a környező világ megismerésében. Gyermekkoromban én is szétszereltem a játékokat, hogy megnézzem, mi van bennük.

– A pirométerre szüksége lesz? – kérdezte Fomics az alkatrészekre mutatva. „Nézd csak, tudja a nevét” – csodálkoztam.

– Igen – feleltem –, szükség lesz rá.

– Mindjárt összerakom – ígerte.

S valóban, alig egy negyedóra leforgása alatt összerakta a pirométert. Egyetlen alkatrész sem maradt ki. Menetközben egyet s mászt modernizált, aminek eredményeképp kijelentése szerint a pirométert most már mikroszkópként lehetett használni.

– Van még valami magánál? – kérdezte reménykedve.

– Nincs – válaszoltam. – Legközelebb többet hozok.

– Ó, ha lenne egy Wilson-kamrá! – sóhajtott fel ábrándozva Fomics. – Én akkor...

Mint beszélgetésünkből kiderült, Fomics nem volt intrikus. Tudományos intézetekbe küldött leveleinek egyszerű a magyarázata. A földijei Fomicsot nem becsülték munkáiért. Magától értetődően a pálinkafőző készülékek kivételével. Azt is mondhatjuk, nem hittek eredményeiben. Ekkor elhatározta, szabadalmaztatja őket, hogy így erősítse tekintélyét, s egyúttal megvédje magát a zaklatásoktól.

– Szeheld csak a thaktoht, mondogatják! – panaszkodott.

Nagy nehezen értettem csak meg, hogy a traktorok karbantartásáról beszél.

– De ha nem éhdekes nekem a thaktohok szehelése. Most nálam a plazma van soron.

Megreggeliztünk s hozzáláttunk a kísérletekhez. Érdekes, hogy teán kívül semmit nem ittunk. Sem tegnap, sem ma. Később kiderült, Fomics általában nem iszik. Még az is eszembe jutott: az alkoholizmus elleni harcban kötelezővé kellene tenni a fizikaoktatást.

Melegítettük a patkót. Gyertyával. Petróleumlámpával. Ujjunkkal. Hihetetlenül erős áramot adott. A rádió működött. Villanyborotvám is működött a patkótól! Ha ezt elmondom a tanszéken, megölnék! Hipnózis kizárva. Varázslás szintén. Nem maradt más, mint hogy fejet hajtsunk a tények előtt.

– S te még azt mondod: zagyvaság! – kiáltott fel örvendezve Fomics.

– A természet egységes – erősítettem. – Nem lehet, hogy Petuskiban más törvények érvényesek, mint a városban.

– Miért ne! Miért ne! – táncolt a patkó körül Fomics. – Nos, bizonyára ez az, amiben tévedsz.

Még egyszer ellenőriztem a kapcsolási rajzot, lejegyeztem a mutatókat, megmértem a hőmérsékletet, s kimentem a mezőre töprengeni. Hely erre, hála isten, volt elegendő. Végig gondolhattam az egész fizikát Newton első törvényétől Fomics legutóbbi felfedezéséig.

Hát ez meg hogyan lehetséges? Kijártam az iskolát, egyetemet, aspirantúrára készülök. Kiharcoltam magamnak a fizikán belül egy területet, amiről úgy érzem, én tudok a legtöbbet. Egészen kicsi területet. Kisebb talán nincs is. Itt pedig valaki csupán lelkesedéssel globális kutatást végez. S disszertációra álmában sem gondol. Érdekes, amit csinál, ez minden. Akkor felteszem a kérdést, ki foglalkozik közülünk valójában fizikával?

Úgy látszik, Vaszilij Fomics az, aki fizikával foglalkozik. Én pedig a valóság bizonyos morzsáit kutatom, amelyből senkinek se haszna, se kára. A bizmut anizotróp vegyületeinek optikai sajátosságai. No, tegyük fel, megvédem a disszertációm. Fomics motorkerékpárját pedig egy patkó hajtja. Rádióját működteti. Borotváját üzemelteti. S nemsokára plazmát állít elő a kemencéjében.

S mi van, ha sarlatán? Felidéztem Fomics tekintetét, amint a gyertyával bűvészkedett. Nem, nem sarlatán. A sarlatánok szemében nem ég ekkora hit.

Semmi nem jutott eszembe, s fázni kezdtem a mezőn. Megjött az este. Beköszöntöttek a talajmenti fagyok. Azt hiszem, így mondják a falusiak. A fű elszáradt. Ahogy eszembe jutottak ezek a szavak, kedvem támadt falura költözni. Miért ne? Fomics asszisztense leszek. Szerzünk egy Wilson-kamrát, s nekilátunk az elemi részecskék kutatásának. Tehenet veszek. Motorkerékpárt. Egyszerre könnyebb lett a lelkem s mégis szomorúbb, mert sehová nem utazom. Egész életemben méricskélgni fogok s cikkeket írni *A szilárd testek fizikája* című értesítőbe. S a cikkeket rajtam és a főnökömön kívül még tizenhét ember érti csak. Az egész földön együttvéve.

Elkedvetlenedtem s visszatértem Fomicshoz. Megitatott frissen fejt tejjel, éjszakára pedig jót beszélgettünk a kozmikus sugárzásról és a tér-idő összefüggésről. Ezekről a témákról régóta nem

beszélgettem kívülállóval. S Fomics abszolút kívülálló volt. Néhányszor zavarba hozott. Kiderült, a tér-idő összefüggésben még sok a megoldatlan kérdés.

- Vaszjuta, aludj már! – kérte Fomicsot felesége a kemencéről.
- Megállj csak! Felkavarta a lelkem ez az Einstein. Hogyan lehet, hogy előtte nem jutott eszembe?
- Egyszerűen előttem élt – nyugtattam meg Fomicsot.
- Na és – értett egyet. – Akkor is bosszantó!

Még sokáig forgolódott, azután elaludt. Kinéztem az ablakon, s láttam a hold zöldes fényétől megvilágított szántóföldet. Minden egyes rög árnyékot vetett. A szántóföldön fejét lógatva egy kutya futott át. Vagy farkas. Anyámhoz szerettem volna bújni. Vagy a feleségemhez.

A távolság erősen hat az idegrendszerre.

7. Utazunk vissza

– Készülődjön, Vaszilij Fomics! – jelentetem be reggel. – Csomagolja össze a berendezését. Utazunk Leningrádba.

- Mi az, amit ott látnom kéne? – óvatoskodott Fomics.
- Magát nem látták még ott – mondtam.
- S nem is fognak. Még mit nem!
- Megajándékozunk egy oszcillográffal – ígértem.

– Oszcillográf? – Fomics ábrándozva hunyorgott, még haja tüskéi is felborzolódtak. – Nem, akkor sem utazom. Ki fogja a teheneket besugározni? Az elnök nem enged el.

Elmentem a szomszéd faluba a kolhozelnökhöz. Ott volt az iroda. Az elnök egy csöppet sem csodálkozott látogatásomon. Mint tapasztaltam, Fomics kapcsán sokan látogatták. Különös, hogy még megőrizte iránta jóindulatát.

– Nagyszerű koponya! – mondta. – Ez egy. Nem iszik. Kettő... Igaz, néha galibát okoz. Mindenféle haszontalanságokat talál ki. De a besugárzást megcsinálta – remek fickó! Ez a plazma viszont, hát kinek van rá szüksége?

Az elnök szavaiból ítélve, Fomics nagyszerű koponyáját bérbe is adták. A szomszéd kolhoznak. Fomics ésszerűsítési javaslatokat tett, azok pedig pénzt utaltak a kolhoznak. Egyszóval úgy, ahogy tanszékünk szerződéses munkákat végez a különböző intézményeknek.

– Rendben, meggyőzött! – egyezett bele az elnök, amikor a Nobel-díjra céloztam. – Ha meglesz a díj, felépítjük a tehenistállót.

- Ebből a díjból akár egy elefántházat is építhetnek – tettem hozzá.
- Minek nekünk elefántok? – értetlenkedett az elnök.
- Kakasok helyett. Tanítsák meg őket kukorékolni.

Az elnök érdeklődéssel nézett rám. Rájöttem, hogy viccem rosszul sült el. Ez gyakran előfordul nálam. Elhatároztam, tüstént helyrehozom a dolgot.

- Különben az elefántokat Indiában mint munkaerőt hasznosítják.

– Egész termésünk rámenne a tartásukra! – mondta az elnök, aki gyakorlatiasan közelített a dologhoz. – Mibe kerül egy elefánt?

– Nehéz beszerezni őket. Mind importbeli – nyugtattam meg az elnököt. Érdeklődése rögtön lelohadt az elefántok iránt, s különböző okmányokat állított ki, hogy Fomics elutazhasson. Legvégül megkért, hogy Fomics tanítsa meg Kolkát a tehenek besugárzására. Ezt megígértem.

Egy nap kellett a pakolásra. A kovácsműhelyben összeszedtünk egy zsák patkót. Meglehetősen súlyos volt a zsák. Magunkkal vittük Fomics berendezését, hogy megőrizzük a kísérlet érintetlenségét. Útnak indultunk.

Fomics felesége szárított gombát adott, s hozzátette: – Aztán tartsd magad ott, Vaszjuta.

S a továbbiakban ugyanolyan beszélgetés zajlott le közöttük, mint köztem s a feleségem között. Csak éppen a tudományos szempontokról beszélgettek.

Amikor megérkeztünk a járási központba, Fomics összehúzta magát. Fejét lehorgasztva lépdelt. Elhaladtunk a kultúrház mellett. A tablón „Akik járásunkra szégyent hoznak”, Fomics képe már nem volt ott. Ahogy egyébként a dicsőségtábláról is hiányzott. A fényképek kölcsönösen eltűntek, mint

amikor egy részecske találkozik egy antirészecskével. Nálunk ezt úgy mondják – kioltották egymást. Fomics most mosolyodott el először. Nem tudni, melyik tábláról való lekerülésének örült jobban.

Reggel érkezünk meg, s Fomicsot tüstént becipeltem az intézetbe. Egyre a fejét forgatta, s hasához szorította a patkókkal teli zsákot. Kétszer rántottam ki a közlekedési eszközök kereke alól. Ő engem egyszer. Ez azonban véletlen volt.

A tanszék folyosóján lépdeltünk, s mögöttünk nőtt a kíváncsiskodók sora. A laboratórium bejáratánál már egy üstökös csóvájára emlékeztetett. A magja én és Fomics voltunk. Belöktem Fomicsot a laboratóriumba, majd magam is beléptem, s akár egy fogadáson, bejelentettem:

– Ismerkedjenek meg, Vaszilij Fomics Szmirnij.

A főnök éppen egy hallgatónőnek tartott konzultációt. Háttal ült felénk. A diáklány arckifejezéséből is rájöttem, mi történik a főnökkel. A hallgató nő pupillája szélesre nyílt, s ezt habogta:

– Viktor Ignatyevics, majd később bejövök...

A főnök lassan megfordult. Mégiscsak erős akaratú ember. Szasa Ribakov levette s megtörölte a szemüvegét. Némajelenet játszódott le, akár a Revizorban. Majd Fomics megszólalt:

– Emlékszik rám? Én írtam magának Brummról.

– Emlékszünk – felelte a főnök. – Nagyon is jól.

8. Nyüzsgünk Fomiccsal (1.)

A nézőközönség helyet foglalt, akár egy stadionban, s megkezdődött a főnök és Fomics párviadala. Először a főnök kezdte. Ribakov asszisztált neki. Én voltam a döntőbíró. Egyébként fogalmam sincs, hogy ez mit jelent. Így mondják.

A főnök zsebkendőjével megfogta a patkót, s felerősítette az állványra. Ráforrasztották a vezetékeket s a többi. Felmelegítették. Eredmény természetesen semmi.

– Lám – mondta a főnök.

– Ez maga szerint – így Fomics. – Kérek egy gyertyát.

Fomics az irányítópulthoz lépett, s egy pillanat alatt lett áram. Egyelőre döntetlen. Az eredmény: 1:1.

Valahonnan előkerült Liszockij. Odalépett Fomicshoz, s gyengéden átölelte. Fomics rémülten visszahőkölt.

– Aj-jaj-jaj – szólalt meg Liszockij. – Nem szégyenlik magukat, elvtársak? Nem illik így fogadni a vendéget. Hát hol az a híres leningrádi vendégszeretet?

– Én nem iszom – jegyezte meg halkán Fomics.

– Pjotr Nyikolajevics, az elvtársat elhelyezték a szállodában? – kérdezett engem Liszockij.

– Hiszen nem Párizsból, hanem Petuskiból jött – válaszoltam. – Próbálj meg szobát szerezni neki.

– Én vállalom – ajánlkozott Liszockij.

– Ugyan, majd a pályaudvaron – szerénykedett Fomics.

A patkó pedig tovább adta az áramot. A laboránsok közül valaki észrevétlen rákötött egy villanylámpát. Az természetesen kigyúlt. A főnök leroskadt egy székre, s megtörölte a homlokát, ugyanazzal a zsebkendővel, mellyel a patkót megfogta. Szasa Ribakov lemérte a feszültséget, s bejelentette:

– Kettőszázhusz volt... Van százhuszonhét voltos patkó is?

– Miért ne? Van – mondta Fomics.

– Elég – nyögte alig hallhatóan a főnök.

– Vaszilij Fomics – szólalt meg Liszockij. – Mi most elszállásoljuk magát, pihenjen, holnap pedig folytatjuk a vizsgálatot.

– Ugyan mit kell itt vizsgálni? – csodálkozott Fomics.

– Jelentkezhetnek mellékhatások – válaszolt kitérően Liszockij. – Azonkívül elméletileg is meg kell alapozni,

– Ezt már megtette Brumm – mondtam. – A lényeg Belzebubban van. Vagy az ördögben.

Ekkor Liszockij félrevonta Fomicsot, akinek még volt arra ideje, hogy segítségkérő pillantást vessen rám, de hiába. Meg kellett írnom a jelentést a kiküldetésemről. A laboratóriumból eltűntek az érdeklődők. A lámpa tovább égett.

- Petya, vigye innen ezt a bűvészmutatványt – utasított a főnök fáradtan.
- Semmit nem tehetünk, a berendezés működik – tártam szét karomat.
- Hah! – kiállott ki szögletéből Ribakov.

A főnök felugrott, s egy vasládába hajította a villanykörtét, ahol az szerencsésen eldurant. Mi több, a főnököt megrázta a patkóból áradó áram. Ez jó érv volt. A főnök azonban nem értette. Ahogy mondják, teljesen kivetkőzött magából.

– Petya – kezdte fenyegetően. – Ezt a Fomicsot többet nem akarom látni. S a patkókat sem. Tegye meg nekem ezt a szívességet. Egy hétre felmentem a munkától. Vigye el őt az Ermitázsba, mutassa meg neki Kulibin tojását. Vigye cirkuszba, körhintára, uszodába. Ahová akarja!

- És a Brumm-hatás? – kérdeztem.

– Felejtse el ezt a szót! – kiáltotta a főnök. Tekintete a patkóra esett, felüvöltött s odaugrott hozzá. Soha nem gondoltam, hogy ilyen erős. Egy szempillantás alatt kiegyenesítette a patkót, s beledobta ugyanabba a ládába. Utána repült a gyertya. A főnök elővett egy tablettát, és a nyelve alá dugta. Arra gondoltam, ha most meghal, én leszek a bűnös és nem Brumm. Ezért kihátráltam a laboratóriumból.

9. Nyüzsgünk Fomiccsal (2.)

Másnap volt Fomics jutalomjátéka Liszockij laboratóriumában. Liszockij korán reggel beszaladt a tanszékre, amire már régen volt példa. Egy zsák patkót lóbált a kezében. Bizonyára mégis elkunyerálta. Ismét jó passzban van. A körülményekből ítélve ez a jó passz elég kellett hogy legyen neki a harmadik évezredig.

– Pjotr Nyikolajevics – fordult Liszockij hozzám. – Elhelyeztem Szmirnijt a Leningrád szállóban. Menjen el érte, nemsokára itt lesz a tudósító.

- Miféle tudósító? – kérdeztem.
- Az újságtól – felelte Liszockij.

Vállat vontam, de elmentem Fomicsért. Fomics már vágyott utánam. Majdhogynem megcsókolt. A szálló különálló, politúrozott finn bútossal berendezett szobájában úgy nézett ki, mint egy erdei manó celofánban. Az egész falat beborító tükör előtt ült, és a szemöldökét fésülgette. Eredménytelenül. S közben saját tükörképével beszélgetett.

– Mi van, Vaszka, menő lettél? – mondta Fomics. – Mi a fene üzött, te ostoba, a városba? Mi a csudának neked ezek a vizsgálatok? Aha, nem felelsz!

Fomics szünetet tartott, hogy tükörképe valóban kissé hallgasson. Majd felemelte a kárpitozott karosszék alatt heverő csizmáját, s megrázta.

- Tegye-tutya alak vagy, Vaszka! Mulya!
- Ne essen kétségbe, Vaszlij Fomics – szólaltam meg.
- Nem esem én. Ezt meg honnan vetted? – kérdezte Fomics.

Úgy láttam, Fomics végül nem szánta rá magát, hogy az ágyban aludjon, hanem a karosszékben töltötte az éjszakát. Az ágy érintetlen volt. Lejöttünk a szőnyeggel borított lépcsőkön, miközben az emeleti ügyeletes csodálkozva bámult Fomicsra. Bizonyára rég látott már egyszerű földi halandókat.

Megérkeztünk a tanszékre, ahol már ott senyedvt a tudósító. Meglepően tudós ember volt. Vég nélkül szórta a tudományos szakkifejezéseket. Liszockij mellette sétált a folyosón, s valamit duruzsolt a fülébe a patkókról.

- S lám, megjött a mi őstehetségünk! – kiáltott fel Liszockij.

A tudósító előhúzta noteszét, s merően nézte Fomicsot, aki elfintorodott, mintha citromba harapott volna.

– Érdeklődést keltően kezdjük – jelentette ki a tudósító, s a boldogságtól elnevette magát. Örült ötletének. – Először a patkó története. Az egyiptomi fáraóktól a keresztes hadjáratokon át napjainkig. A patkó már-már idejét múlja. Mondhatni az utolsókat rúgja. S ekkor egyszer csak... Újjászületés! Igen, pontosan ez lesz a cikk címe!

A tudósítót sürgősen meg kellett állítani, mert Fomics teljesen elfehéredett. Bizonyára elkapta a nosztalgiaorham. Elrohantam a szobámba, s onnan felhívtam Liszockijt. A tudósítót kértem a telefonhoz.

– Tessék – vette át a kagylót az újságíró.
– A rádiótól beszélek – hazudtam. – Sürgősen szükségünk van az adásba egy anyagra. Tudósítás egy tudományos laboratóriumból. Két gépelt oldalnyi. Hangsúlyozza Szmirnij elvtárs találmányának népgazdasági jelentőségét.

– Mikorra? – kérdezte a tudósító.

– Egy óra múlva.

– Vettem! – felelte. – Telefonba diktálok. Száma?

Bemondtam nénikém telefonját. Egyedülálló nyugdíjas. Érdekes lesz végighallgatnia. Azután felhívtam nénikém, s megkértem, vegyen föl számomra egy telefonüzenetet.

Amikor visszatértem Liszockij laboratóriumába, ott már teljes erővel folyt a kísérlet. Fomics bágyadt volt, talán ezért is áradt a patkóból kevesebb áram, mint tegnap. A villanykörte gyöngén világitott. A tudósító azonban már róttá a sorokat a találmány népgazdasági jelentőségéről.

Gyorsabban végzett, mint Fomics, és tüstént mindent elhadart nénikémnek. Az egyiptomi fáraókkal kezdve. Atszellemült arcán ihlet ragyogott. Ezután rohant a szerkesztőségbe.

– Be kell szólni a tévébe – jelentette ki Liszockij.

– Szóljatok – hagytam jóvá. – Mi addig elme gyünk az Ermitázsba. Ez az ember még sohasem volt ott.

A főnök útmutatását követve megmutattam Fomicsnak az Ermitázsban Kulibin tojását. Sajnos ott helyben nem szedhette szét. Ezért Fomics ácsorgott egy ideig a múzeumi vitrin előtt, majd elmentünk megnézni a képeket. Fomicsra megrázó hatással volt Picasso. Hosszú ideig állt, szemlélgette egyik kompozícióját, aztán megszólalt:

– Hol árusítják itt a vonatjegyeket?

Elmenőben félve pillantgatott vissza a képre, mintha az, akár egy kutya, utána szaladhatott volna. A kegyelemdőfést Matisse adta meg neki. Úgy lépett ki a múzeumból, mint akit a víz alá nyomtak. Cirkuszba már nem akart menni.

– Menjünk, Petya, igyunk egyet – javasolta.

Borzasztóan sajnáltam Fomicsot. Visszakísértem a szállodába. A szállóban volt bár. Fomics leült a pulthoz egy lányos kinézésű fiatalember mellé. A mixer odanyújtott neki egy koktélt szívószállal. Fomics a jégdarabokkal együtt lehajtotta a pohár tartalmát, majd melankolikusan rágesálni kezdte a szalmaszálat.

– Semmi íze – jegyezte meg. – De azért ital mellé megteszi.

Körülotte idegen nyelveken zsi bongtak. Fomics elanyátlanodott, s tekintetét csizmája orrára szegezte. Egyre valamin járt az esze. Egy turistacsoport szerette volna magát lefényképezni vele. Á la russe. Fomics leászott a kerek ülőkéről, kesernyően legyintett egyet, s elindult valahová. Két, fényes nadrágot viselő külföldi fiatal lány, leginkább éhező Mars-lakókra emlékeztettek, utána rohant. Kézen ragadták Fomicsot, aki azonban valamit mondott nekik. Bármennyire különös, a leányzók megértették. Majd kiesett a szemük a szemüvegük mögül. Visszatértek övéikhez, és sokáig sugdolódtak valamiről.

Fomics pedig a hallban téblábolt, akár egy vak a táncparketten. A paszományos portás már ki akarta vezetni, de ekkor közbeavatkoztam. Átöleltem Fomics vállát, s gyengéden szobájába vezettem. Ott már nem bírta tovább, s zokogásban tört ki. Adtam neki egy trioxazint, amit az utóbbi időben kezdtem magamnál tartani. Pontosabban a Brumm-ügy kezdetétől fogva. Talán azt hiszik, én könnyen elviselem? Tévednek.

Lefektettem Fomicsot. Elaludt, s közben egész testében össze-összerezett. Lábujjhegyen távoztam, s figyelmeztettem a folyosóügyeletest, hogy legyen gondja rá.

10. Fellepünk

Reggel benéztem Liszockijhoz. Csak úgy forrt benne az alkotói vágy. Laboratóriuma falán már ott függött a patkós berendezés vázlata tussal kihúzva. A laboránsok a patkó szárait fényesítették.

– Megbeszéltem – közölte velem fogai között Liszockij. – Ma televíziós felvétel lesz. Menj Szmirnijért, és sehoá ne engedd. Tizennégy órakor kezdődik a felvétel.

Elszomorodtam. Érdekes, mikor hagyják majd, hogy a tudománnyal foglalkozzak?

Másrészt Fomics nélkülem elvész. Már hozzám szokott. Hisz nekem.

Ismét elmentem hozzá, s ebédig sétáltunk. Igyekeztem nyugodt helyeket választani. A Nyári kert, a Tauriai Palota kertje, a Szuvorov Múzeum. Fomics a felismerhetetlenségig melankolikus volt.

Végül sikerült elvonnom figyelmét, s elvittem a stúdióba.

Az előtérben már ott rohangált a magát parádéba vágott Liszockij. A rendező ránézett Fomics csizmájára, s hümmögött.

– Felöltöztetni! – kiáltott hátra a vállán keresztül.

Fomicsot megragadták, s elcipelték valahová. Ellenkezett szegény, s úgy nézett rám, hogy árulónak éreztem magam. Ezért utána kullogtam.

Két határozott fellépésű fiatal leányzó elvezette Fomicsot a ruhatárba. Vele nem is álltak szóba. Ez nem tartozott munkaköri kötelességeik körébe. Egymás között beszélgettek.

– Frakk nem állna jól neki – mondta az egyik. – Túl hétköznapi az arca.

– Talán zubbonyban jobb lesz? – kérdezte töprengve a másik. – Mintha nyugállományú katonatiszt lenne.

– Akkor már jobb gimnasztyorkában – szólt közbe Fomics.

– S gázálarcban – tettem hozzá a háta mögül.

A leányzók megfordultak, s úgy néztek rám, mint egy idiótára.

– Kötött kabátot és pantallót rá! – ötlötte ki az első. – Jól áll majd neki.

Kényszerítették Fomicsot, hogy magára erőltessen egy fehér pulóvert s csíkos nadrágot. Akár Dean Reed. A csizmáját lakk félcipőre cserélték. Fomics remekül nézett ki. Haját oldalt fésülték. Pont olyan lett, mint egy szteptáncos.

– Ó, fitos orrúak! – kiáltott fel, s megpróbált egyszerre belecsípni mindkét leányzóba. S közben odakacsintott nekem. A leányzók csak nagy erőfeszítések árán őrizték meg hideg gögjükét. Megértettem Fomicsot.

– Engem is be kell öltöztetni – szólaltam meg. – A rendező azt mondta, valamilyen középkori öltözékbe.

A leányzók elhitték. Mindenhez hozzászórtak már. Fomiccsal alig tudtuk visszatartani, hogy az egész stúdiót beharsogva el ne kacagjuk magunkat, Kacagni azonban tilos volt. Mellettünk folyt az adás.

Egy fekete színű, zsabós kötött inget választottam. Olyan lettem, mint Rómeó. A lányok meglepően komolyak voltak. Minden erejükből igyekeztek.

Amikor a rendezőhöz vezettek, az majdnem elsírta magát. Úgy érzem, mindkét leányzó kiharcolt magának egy alapos fegyelmet. Ismét átöltöztettek valami semleges ruhába. Beléptünk a stúdióba, s elkezdtük a próbálást. Liszockij vezette az adást. Annyira kicifrázta a patkók esetét, hogy az operatőr képtelen volt felvenni minket. Belebújt a kamerába, s némán röhögött. Meglepő, hogy Fomics jobb kedvre derült. Ez volt a képére írva: „ha már veszni kell, akkor legalább szépen”.

A felületes próba után tüstént elkezdték a felvételt. Az operatőr már kinevette magát, s szomorú képet vágott. Nyilván unta már, hogy nap mint nap ostobaságokat vesz fel. Megértettem.

Amikor Fomicsra került a sor, felállt, odalépett az előkészített berendezéshez, s begyújtotta a gyertyát. Fontoskodó képpel. Aztán melegíteni kezdte a patkót. A patkóhoz egy ventilátort kötöttek.

– Figyeljék meg, az áram most eljut a villanymotorhoz, és a ventilátor lapátja forogni kezd – jelentette ki Liszockij bele egyenest a tévékamerába.

A ventilátor nem reagált szavaira.

– Egy kis türelem – tette hozzá Liszockij még mindig mosolyogva.

Fomics ujjával gondosan eloltotta a gyertyát, visszaült a helyére, s az alábbi titokzatos kijelentést tette:

– A tudomány töméntelen rejtélyre képes.

– Állj! – kiáltott be a rendező a mikrofonba. Egy perc múlva már rohant be a stúdióba. – Miért nincs hatás? – kérdezte.

– Hiányzik a kurázszi.

– Miféle kurázszi? – kérdezte Liszockij elfehéredve.

Fomics ekkor kitört. Megmutatta, hogy kemény fickó. Tudomásunkra hozta, mit gondol az egészről. Boldog voltam.

– Mindenki szabad – jelentette be a rendező. – A tudomány töméntelen rejtélyre képes. Zseniális! Egyedül Liszockij nem nevetett. Összeszedte papírlapjait, s kisurrant a stúdióból. Mi pedig Fomiccsal ismét átöltöztünk s elindultunk, hogy megvegyük a vonatjegyet.

11. Elkísérem Fomiccsot

Fomiccsal otthon üldögéltünk nálunk, s teáztunk. Fomics előadta, hogyan értelmezi az életet. És a fizikát. Én előadtam a sajátomat. Érdekes volt egymással beszélgetnünk.

– Tudod – kezdte Fomics -, mi nekünk a legfontosabb? Nem az, hogy meglepjük az embereket. S pénzre sincs szükségünk. A lényeg az, hogy szívvel-lélekkel akard, s akkor képes leszel valamire. S csak szívvel-lélekkel lehet. Ha lélek nélkül csinálod – minden hiába.

– S az objektív, érzékszerveink útján adott valóság? – kérdeztem. Az anyagra céloztam. Mert én, mint már említettem, materialista vagyok.

– Adott valóság? – csodálkozott Fomics. – S ki által adott? Ha...?

– Hát csak adott és kész – feleltem.

– Ejnye! – fenyegetett meg ujjával Fomics. – Valaki által csak adott?

– Mi az, Vaszilij Fomics, csak nem vagy hívő? – szegeztem neki egyenest a kérdést.

– Hívő vagyok – válaszolta Fomics. – A tudományban hiszek. A lélekben.

– Ez nem egy és ugyanaz – jegyeztem meg.

– Nálatok nem, pedig általában igen. Lám, valamikor Einsteinról meséltél. Én pedig azt gondolom, oly erősen hitt az általa kitalált elméletben, hogy az valósággá lett. Ha azonban pénzért vagy valami másért tette volna, szó se lenne semmiféle relativitásról.

– Más fedezte volna fel – vettem közbe.

– És ki más? No lehet, hogy én fedeztem volna fel. Vagy te – osztotta rám a kegyet Fomics. – Ez a Liszockij azonban semmiképp. Még ha akkora is lenne a feje, mint egy silótorony.

Élénken magam elé képzeltem Liszockijt egy silótoronnyal a vállán. Hatásos kép volt.

– Vagy vegyük Brummot – folytatta Fomics. – Derék férfi volt. Nem tört tévészereplésre.

Teáztunk, s útra készítettük Fomiccsot. Voltaképp túl sok összekészíteni való nem volt. Az egész berendezés Liszockijnál maradt. Csak egy oszcillográf volt, amit mi ajándékoztunk Fomiccsnak. Ahogy megígértem.

Végighajtottunk az éjszakai városon. Fomics elmerengett. Elhatároztam, hogy felrázom.

– Liszockij pedig nem várt ilyen fiaskót – szólaltam meg.

– Fityiszko – mondta Fomics. Nem tudtam, tréfál vagy nem.

– Lepereg róla – jegyeztem meg.

– Éppen ez az – sóhajtott Fomics. – No, az úristen majd megbocsát neki.

A peronon átöleltük egymást. Fomics derék fickó volt. Megsajnálta.

– Gyere velem, Petya – ajánlotta. – Itt elveszel. Istenemre, elveszel.

– És a család? – kérdeztem.

– És a tudomány? – kérdezett vissza Fomics. – Ha szeret, utánad jön.

Az utóbbiak feleségemre vonatkoztak.

A mozdony füttyentett, felzúgott, a kerekek mozgásba lendültek, s magukkal vitték Fomiccsot Felső-Petuskiba. Amíg a peronon álltam, az utolsó kocsi piros fénye még sokáig ott lebegett a messzeségben.

12. Levelet kapok

– Gratulálok – üdvözölt a főnök másnap reggel. – Nyilván nagy teher esett le a válláról?

Nem így éreztem. Egyre magam előtt láttam Fomics önzetlen tekintetét.

– Jól van, Petya – mondta a főnök. – Játszadoztunk a patkókkal – elég volt. Gondolni kell a disszertációra.

Eszem ágában sem volt a disszertációra gondolni. Arra szerettem volna gondolni, hogyan futnak az elektronok a kristályrácsban, hogyan ütköznek össze egymással, kacsintanak egymásnak, s futnak tovább, kéz a kézben, elektromos áramot képezve. Szerettem volna megérteni szándékukat, a lelkükbe pillantani, ahogy Fomics mondta volna. Megértettem, ha nem látok a lelkükbe, nem lesz tudós belőlem.

Brummot majdnem végleg leírtuk. Csupán Liszockij vette fel fegyvertárába, s lóhalálában beszúrta disszertációjába. Az összes patkót elhasználta, de minden eredmény nélkül. Megpróbált közeledni hozzám, érdeklődött; volt-e Fomicsnak valamiféle titka.

– Volt – mondtam. – Önzetlen odaadás a tudomány iránt.

Liszockij megsértődött, és többé nem nyaggatott. Mindazonáltal tartott néhány előadást Brummról különböző szervezetekben, sőt valakivel még szerződést is kötött.

Én pedig nyugodtan végiggondoltam kísérletemet az anizotrópia területén. Egész télen töprengtem. Néztem, hogyan hull a hó. Hallgattam, ahogy a szél fúj. S ez alaposan a segítségemre volt. Tavaszra rájöttem. Már tudtam, mi történik, amikor mindent összeszedek, s bekapcsolom a készülékeket. Másképp nem is történhet. Persze, ez nem a Brumm-hatás, de mégis valami.

Másképp kezdtek velem bánni. Nem cibáltak be mindenféle helyettesítésre. Tisztelni kezdtek talán?

Még Ribakov is így szólt egyszer:

– Hallod-e, Petya, hiszen te kezdesz feltörni.

Honnan vette?

Végre beköszöntött a tavasz, s elkészült a kísérlet vázlata. Amikor mindent bekapcsoltam, s a mintaanyagot befogtam a berendezésbe, a műszerek mutatói csendes táncba kezdtek, s ott álltak meg, ahol akartam.

Azért, mert nagyon akartam.

Észre se vettem, hogy hátam mögött kis tömeg gyűlt össze. Mindnyájan némán álltak, mint akkor, Fomics kísérleténél. S nem mind hittek az eredményben.

– Meglepő – mondta a főnök.

– Misztika! – kiáltott fél Liszockij. – Fomics II.

– Mellesleg Fomics – kapott a szón a főnök. – Ismét írt nekünk.

– Hahaha! – kacagott Liszockij, s távozott. Nyilván felidegesítette magát.

– Nem nekünk írt, csak nekem – mondtam, s felbontottam a levelet. Ez állt benne: „Szervusz, Pjotr Nyikolajevics! Sietek megosztani veled örömöm... Megindult a plazma. Egész télen nyüglődtem veled. Megindult a kedves! Tegnap befütöttem a kemencét nyírfahasábokkal, egy kis szemet tettem hozzá, s kiugrottam a tornácra. Látom a kémény fölött a mágneses csapdában – kék gömb! Ott lebeg a gazember, akár egy csillag vagy bolygó, s finoman rebeg. Majd elsírtam magam az örömtől. Sokáig lebegett. Gyúrtam egy hógolyót, s belévágtam. Erre szétrobbant. Az ég szikrákkal lett tele. Akár a Győzelem Napján a tűzijáték. Írd meg, hogyan haladnak kutatásaid. S utazz hozzánk nyaralni. Megvizsgáljuk az anizotrópiád. A mielőbbi vizontlátásig. Maradok a te Vaszilij Szmirnijed.”

Én is majdnem sírva fakadtam, amikor magam elé képzeltem, ahogy majdnem elsírta magát Fomics.

13. Írom a disszertációm

A végén mégiscsak meg kellett írnom disszertációm. S a disszertációban rá kellett mutatnom, hogyan született meg ez a tudományban meglepő eredmény. Asztalhoz ültem, s becsülettel leírtam. Vagyis, az igazat megvallva, a részleteket egy kissé ki is színeztem. Hogy érdekesebb legyen olvasni is a disszertációt.

Minden a maga helyén volt. Hogyan kaptam meg Fomics levelét, hogyan utaztam Petuskiba, hogyan tértem vissza, mi lett az egészről. Így állt össze a disszertáció első fejezete. A *Bevezetés a probléma történetébe* címet adtam neki.

A főnök egy ültő helyében végigolvasta *Bevezetésem*et, akár egy detektívtörténetet. Még soha nem láttam, hogy ekkora érdeklődéssel olvasott volna tudományos munkát. S közben kacagott, zsebkendőjével homlokát törölgette. Azzal a bizonyos kendővel, amelyről már volt szó.

A főnök elolvasta, hátradőlt székén, s arca elkomolyodott. – Petya, ez meg mi? – kérdezte a disszertációra mutatva.

– Disszertáció. Az első fejezet – magyaráztam. – Hisz oda van írva.
– Petya, látott maga valaha is disszertációt? – kérdezte.
– Láttam – feleltem. – Mind unalmasak. Az enyém nem.
– De még mennyire! – kiáltott fel a főnök. – Nem is sejtettem, hogy a fantáziája, akár egy ötéves gyereké. Honnan szedte ezt össze? Patkók, plazma a kemencében... Hiszen ebből semmi sem igaz!

– Hát Fomics? – kérdeztem.
– No, Fomics igaz – egyezett bele a főnök. – De hiszen nem állított elő plazmát a kemencében! S egyébként is semmi eget rengető eredményt nem ért el.

Ekkor megjegyeztem, hogy nem ez a lényeg. Számomra a lényeg az egyszerűség. Kifejtettem, hogy a tudományt érdeklődéssel kell művelni. S szívvel-lélelkel. Azonkívül tiszta kézzel.

Körülbelül úgy, ahogy Fomics teszi.
– Mindez nagyszerű – jelentette ki a főnök. – Ez azonban nem disszertáció. A tudósok nevetni fognak.

– Hadd nevéssenek! – hagytam rá. – Ez talán rossz?
– A disszertáció szempontjából igen. Adjon neki más címet.

Más címet is adtam. A disszertációba pedig bele sem kezdtem, mert mint kiderült, nincs tehetségem a disszertációkhoz.

Földeák Iván fordítása